

Bir Koronavirüs Uygulaması: Aşı Pasaportu

Yazarlar: Doç. Dr. Hüseyin Melih Çakır // Av. İ. Selin Nacar Öztürk

Koronavirüsle birlikte literatüre giren uygulamalardan birisi de “aşı pasaportu” adı altında karşımıza çıkmış durumda. Avrupa Birliği başta olmak üzere, çeşitli ülke ve organizasyonların üzerinde çalıştığı aşı pasaportu uygulamaları ülkemizde de tartışma konusu. Özellikle de AB ülkelerinin ülkemizde uygulanan aşılardan bir kısmına kullanım onayı vermemiş olması, bir yandan vatandaşların aşı tercihlerini etkilerken, halihazırda ülkemizde acil kullanım onayı almış olan Sinovac aşısı olmuş vatandaşlar bakımından soru işaretlerini beraberinde getiriyor.

Avrupa Komisyonu 17 Mart 2021 tarihinde “vatandaşların Avrupa Birliği sınırları içerisinde güvenli ve özgür dolaşımını kolaylaştırmak” amacıyla bir Dijital Yeşil Sertifika oluşturulması konusunda, biri AB vatandaşları, diğeri ise üye ülkelerden birinde yasal olarak bulunan ya da ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin olmak üzere iki ayrı düzenleme teklifi sundu. [i] *Diğer bir deyişle düzenleme üçüncü ülkelerden AB’ye girişe değil, AB içerisindeki seyahatlere ilişkin.* Komisyonun bu teklifi, 29 Nisan’da Parlamento tarafından da bazı değişikliklerle onaylandı. [ii] Parlamento her şeyden önce, “Dijital Yeşil Sertifika” adlandırmasının yanıltıcı olduğundan bahisle, projenin adını “AB Kovid-19 Sertifikası” (EU Covid-19 Certificate) olarak değiştirdi.

Öte yandan AB Komisyonu 3 Mayıs’ta sunduğu yeni bir düzenleme önerisiyle [iii], sertifika sisteminin uygulamaya konulmasından sonra uygulama alanının üçüncü ülkeleri de kapsayacak şekilde genişletilmesini hedefliyor. Komisyonun önerisi ilk aşamada yalnızca aşı olan kişilere de bu sertifikanın verilebilmesini ve akabinde pandeminin seyrine göre sadece aşı olanlara değil, test yaptıran veya hastalığı atlatana da muafiyet tanınacak şekilde sınırların kademeli olarak açılmasını öngörüyor.

AB Kovid-19 Sertifikası Nedir?

Öncelikle “sertifika” adlandırmasının “pasaport”tan daha isabetli olduğunu belirtmek gerek. Zira pasaport yerine geçen yahut kimlik kontrolüne yarayan bir belge değil, birtakım sağlık bilgilerini içeren yazılı ya da elektronik bir belge söz konusu.

Gerçekten de AB Kovid-19 Sertifikası yalnızca bir aşı sertifikası değil. AB Parlamentosu tarafından onaylanan düzenlemenin birinci maddesi, uygulamanın amacını “Kovid-19 salgını süresince sertifika sahiplerinin serbest dolaşım haklarını kullanmalarını kolaylaştırmak amacıyla **aşı, test veya hastalığı geçirmiş olmaya ilişkin** sertifikaların verilmesi, doğrulanması ve kabulü için ortak bir çerçeve belirlenmesi” olarak ifade etmekte. Yani yalnızca AB tarafından onaylanmış bir aşısı olanlar değil, test sonucu negatif çıkmış olanlar ve hastalığı atlatmış olanlar da bu uygulamadan yararlanabilecek. Bu durumda Avrupa Birliği’nin benimseyeceği bu yeni uygulamanın yalnızca bir “ispat kolaylığı” sağlayacağı şimdilik söylenebilir.

Öte yandan asıl hedefin bu sertifikasyon sisteminin uluslararası çapta yeknesaklaştırılması olduğu ifade ediliyor ve Dünya Sağlık Örgütü ve IATA başta olmak üzere uluslararası girişimlerle işbirliği yapılacağı vurgulanıyor. Ayrıca düzenlemenin yalnızca AB ülkelerini değil, Norveç, İsviçre, İzlanda ve Liechtenstein da dahil olmak üzere tüm Avrupa Ekonomik Alanı’nı kapsadığı belirtiliyor. Ülkemizin bu sistemin neresinde yer alacağı ise şimdilik belirsiz.

Parlamento tarafından onaylanan metinde dikkat çeken bir diğer husus ise AB tarafından pazar onayı verilen aşılardan yanısıra Dünya Sağlık Örgütü’nün Acil Kullanım Listesi’ne aldığı aşılardan da Kovid-19 Sertifikası verilebileceğinin düzenlenmesi. Ayrıca düzenlemenin yürürlüğe giriş tarihinden itibaren en fazla 12 ay boyunca yürürlükte kalacağı da metinde düzenleniyor.

Türkiye de Benzer Bir Uygulamaya Geçebilir Mi?

İlk olarak AB düzenlemesinin ülkelerarası seyahate ilişkin olduğunu hatırlatmak gerek. Öte yandan ulusal mevzuatlarında gerekli düzenlemeleri yapmak kaydıyla bahse konu sertifikanın başka amaçlarla, örneğin ülke içinde kamusal alanlara girişte, kullanılması konusunda üye ülkelere açık kapı bırakılmış durumda. Ne var ki sertifikanın içerdiği sağlık bilgilerinin “özel nitelikli kişisel veri” niteliğinde olması ve bu tür verilerin ilgilinin açık rızası olmaksızın işlenememesi sertifikanın kullanım alanının genişletilmesi önünde önemli bir engel.

Konuyu kendi mevzuatımız bakımından değerlendirmek gerekirse, öncelikle Anayasa'nın yerleşme ve seyahat hürriyetini düzenleyen 23. maddesine bakmak gerekiyor. Bu hükme göre, “Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla *kanunla* sınırlanabilir.” Yani kaynağını anayasadan alan seyahat özgürlüğünün kısıtlanabileceği haller arasında kamu düzeni yahut kamu sağlığı öngörülmüş değil. Buna karşın, Kovid-19 nedeniyle şehirler arası seyahate sınırlamalar getirildiğini de gözlemlemekteyiz. Ancak uluslararası seyahat konusunda ne vatandaşların ne de yabancıların ülkeye giriş/çıkışında ülkemiz idaresinden kaynaklı ciddi bir sınırlama söz konusu değil. Ülkemize yurt dışından giriş için aranan şart uçağa binmeden önceki 72 saat içerisinde yapılmış negatif PCR test sonucunun gösterilmesi. Yakın zamanda on beş ülke için bu şart da kaldırılmış durumda. Ülke içerisindeki kullanım bakımından da özellikle kişisel verilerin işlenmesine ilişkin benzer kısıtlamalar nedeniyle AB ülkeleriyle benzer bir sonuca ulaşmak mümkün. Bu nedenle, aşı pasaportu vb. uygulamaların, ülkemiz düzenlemeleri üzerinden değil, AB ve diğer ülkeler ile uluslararası kuruluşların yaklaşımlarıyla şekilleneceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

AB Komisyonundan Yeni Öneri: Acil Durum Freni

AB Kovid-19 Sertifikası uygulamasının üçüncü ülkelerden AB ülkelerine yapılacak seyahatleri de kapsayacak şekilde adım adım genişletilmesine ve zorunlu olmayan seyahatlere de izin verilmesine yönelik Komisyon teklifi, bu açılmayı dengeleyecek bir mekanizmayı da içeriyor. Sınırların açılmasına paralel olarak, ortaya çıkan ve tehdit oluşturabilecek koronavirüs varyantlarına karşı AB çapında hızlı ve koordine şekilde tedbir alınabilmesi için de bir “acil durum fren mekanizması” (emergency brake mechanism) oluşturulması öneriliyor. Buna göre, AB üyesi olmayan bir ülkedeki durum aniden kötüleşir ve özellikle de yeni bir varyant tespit edilirse, üye ülkeler acilen ve geçici olarak bu ülkeden gelecek seyahatleri durdurabilecek. Öte yandan transit yolcular, sağlık personelleri, diplomatlar ve ailevi nedenlerle seyahat zorunluluğu bulunanlar bu kısıtlamanın dışında tutulacak. Şu halde bu mekanizmanın, -ülkemiz gibi- AB üyesi olmayan ülke vatandaşlarının AB'ye yapacakları zorunlu olmayan seyahatlerine izin vermeye yönelik bir adım olduğunu ve AB'nin süreci dinamik şekilde yöneteceğini söylemek mümkün.

[i] Avrupa Birliği resmi internet sitesi, “Covid-19: Council agrees its negotiating mandate on the Digital Green Certificate”, 14 Nisan 2021 [<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/04/14/covid-19-council-agrees-its-negotiating-mandate-on-the-digital-green-certificate/>]

[ii] Onaylanan düzenlemenin tam metni için: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0145_EN.html#top

[iii] Avrupa Birliği resmi internet sitesi, “Coronavirus: Commission proposes to ease restrictions on non-essential travel to the EU while addressing variants through new ‘emergency brake’ mechanism”, 3 Mayıs 2021 [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_2121]

*Bu makale 11 Mayıs 2021 tarihinde, Bloomberg Businessweek Türkiye'de "AB'nin Aşı Pasaportu Türkiye'yi Nasıl Etkileyecek?" başlığıyla yayınlanmıştır.

Bu içerik yalnızca bilgi verme amaçlı olup hiçbir surette hukuki tavsiye niteliği taşımamaktadır. Fikri mülkiyet hakları Güleriyüz & Partners Avukatlık Bürosu'na ait olan bu içeriğin yazılı izin alınmaksızın çoğaltılması, kopyalanması ve kullanılması yasaktır.

This content is solely produced for informative reasons and do not constitute legal opinion or advice under any circumstances. Güleriyüz & Partners Attorneys at Law is the sole owner of the intellectual property rights of this content and shall not be reproduced, copied, or used without written consent of Güleriyüz & Partners Attorneys at Law.